

Onderzoek naar de toepassing van congestiemanagement op HS/MS station Tubbergen

Datum: 10 mei 2021

Voorwoord

Dit rapport bevat de bevindingen van het congestiemanagement onderzoek dat is uitgevoerd voor het 110/10 kV onderstation Tubbergen. Het onderzoek is uitgevoerd conform de vereisten aan een congestiemanagementonderzoek zoals gesteld in artikel 9.5, vijfde lid, Netcode Elektriciteit. Dit artikel specificeert dat "congestiemanagement zal worden toegepast indien uit het onderzoek blijkt dat":

- a. de betrokken netbeheerder(s) het nettechnisch mogelijk acht(en) en;
- b. de betrokken netbeheerder(s) het bedrijfsvoeringstechnisch mogelijk acht(en) en;
- c. de periode van verwachte structurele congestie langer duurt dan 1 jaar en korter dan 4 jaar en;
- d. in het desbetreffende gebied voldoende potentiële deelnemers aanwezig zijn voor de uitvoering van congestiemanagement."

De beoordeling conform deze criteria zal in de navolgende hoofdstukken nader worden uitgewerkt.

Eind 2019 heeft de Autoriteit Consument en Markt (ACM) een informeel document opgesteld en gedeeld met de titel "Invulling congestiemanagementrapporten". Daarin geeft de ACM weer welke onderdelen in een congestiemanagement rapport aan bod moeten komen. Bij de uitwerking van het voorliggende congestiemanagement rapport is rekening gehouden met deze (informele) wensen van de ACM.

Inhoud

1	Congestiegebied Tubbergen	4
1.1	Vaststelling fysieke congestie	4
1.2	Oorzaak	4
1.3	Gebiedsomschrijving	5
2	Technische analyse	6
2.1	Huidige beschikbare transportcapaciteit	6
2.2	Ontwikkeling beschikbare transportcapaciteit	6
2.3	Ontwikkeling gevraagde transportcapaciteit 2022	7
2.4	Ontwikkeling gevraagde transportcapaciteit 2023 en verder	8
2.5	Duur structurele congestie	9
2.6	Net- en bedrijfsvoeringstechnische mogelijkheden	9
3	Markt analyse	11
3.1	Voldoende aantal deelnemers	11
3.2	Voldoende marktwerking	12
3.3	Conclusie	12
4	Eindconclusie	13
4.1	Perspectief	13
5	Begrippenlijst	14

1 Congestiegebied Tubbergen

1.1 Vaststelling fysieke congestie

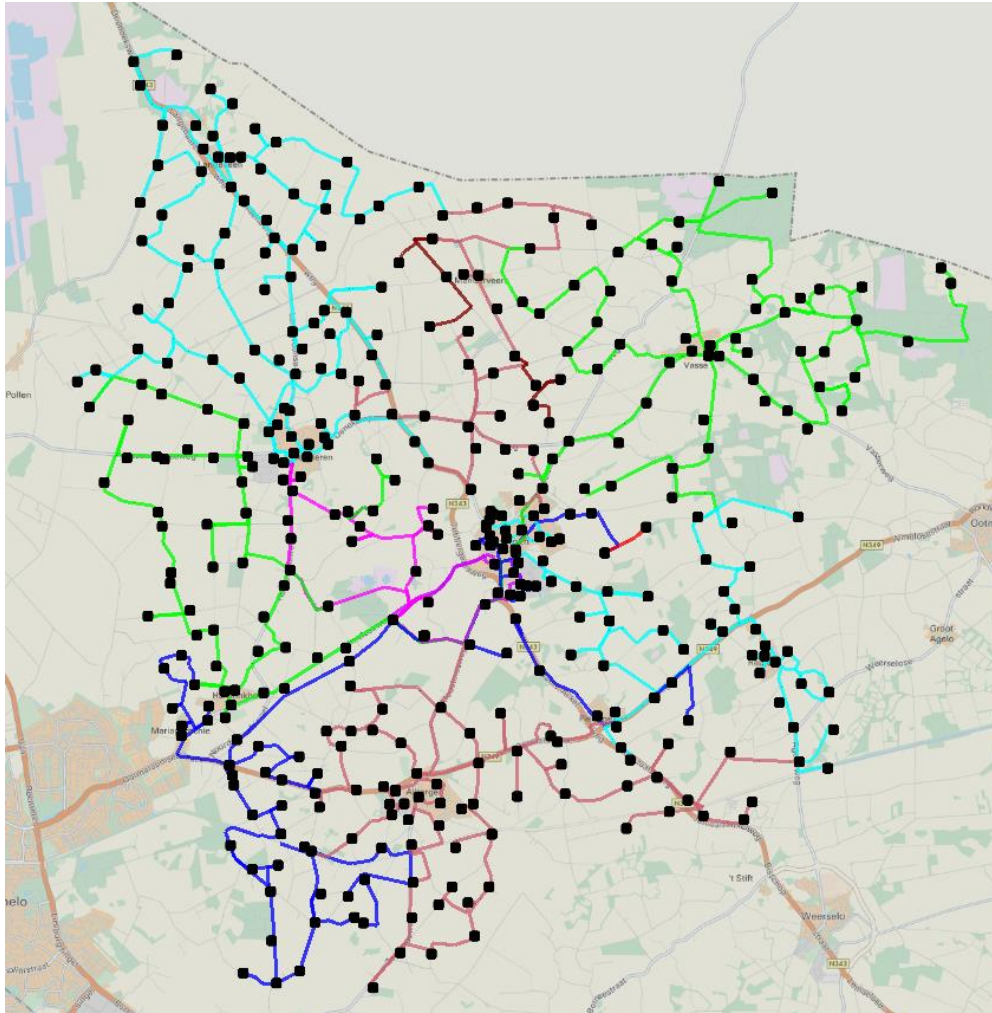
Enexis constateert dat het 110/10 kV onderstation Tubbergen zijn fysieke capaciteitsgrens heeft bereikt voor productie in het verzorgingsgebied van dit station (hierna genoemd: 'het netdeel'). Op 10 december 2020 heeft Enexis een vooraankondiging voor structurele transportbeperkingen in dit netdeel uitgebracht. Fysieke congestie treedt op omdat de vraag naar transportcapaciteit voor opwekkers groter is dan de beschikbare transportcapaciteit in het netdeel.

1.2 Oorzaak

De (fysieke) congestie wordt veroorzaakt door de sterke groei van decentrale opwekking in het netdeel, die voornamelijk afkomstig is van PV (fotovoltaïsch) elektriciteitsproductievermogen op daken en in zonneparken alsmede elektriciteitsproductie met windturbines.

1.3 Gebiedsomschrijving

In figuur 1 hieronder is het netdeel Tubbergen weergegeven.

Figuur 1: Geografisch overzicht verzorgingsgebied HS/MS station Tubbergen

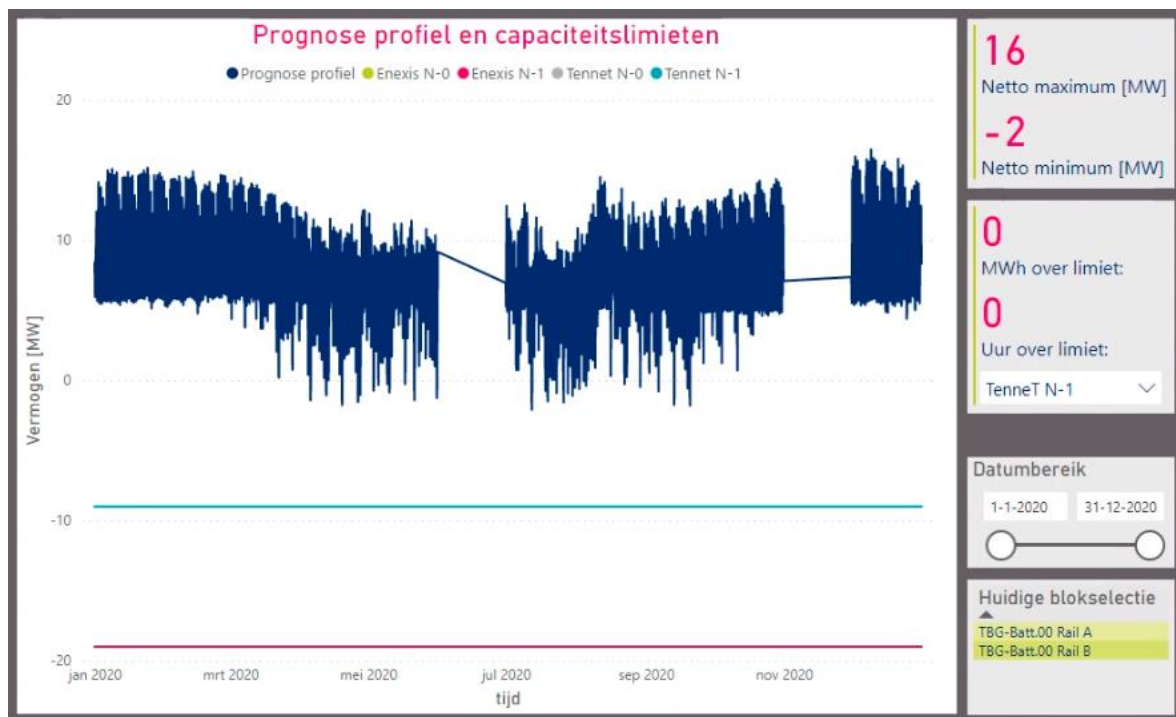
Het netdeel omvat de onderstaande postcodes

7581	7665
7614	7666
7615	7667
7638	7668
7651	7675
7661	7676
7662	7678
7663	7679
7664	7681

2 Technische analyse

2.1 Huidige beschikbare transportcapaciteit

In Figuur 1 zijn de meetwaarden van 2020 van het vermogen van station Tubbergen weergegeven met een donkerblauwe, sterk fluctuerende lijn. Het vermogen varieert van -2 MW tot ongeveer 16 MW. De negatieve meetwaarden zijn terugleveringen. De positieve meetwaarden zijn afnames.

Figuur 1 – Actuele belasting

De huidige, maximale transportcapaciteit voor teruglevering is 9 MVA (lichtblauwe lijn). De beperkende factor is op dit moment de N-1 capaciteit van Tennet. Het N-1 terugleverlimiet van het Enexis net aan het TenneT net is 19 MVA (roze lijn).

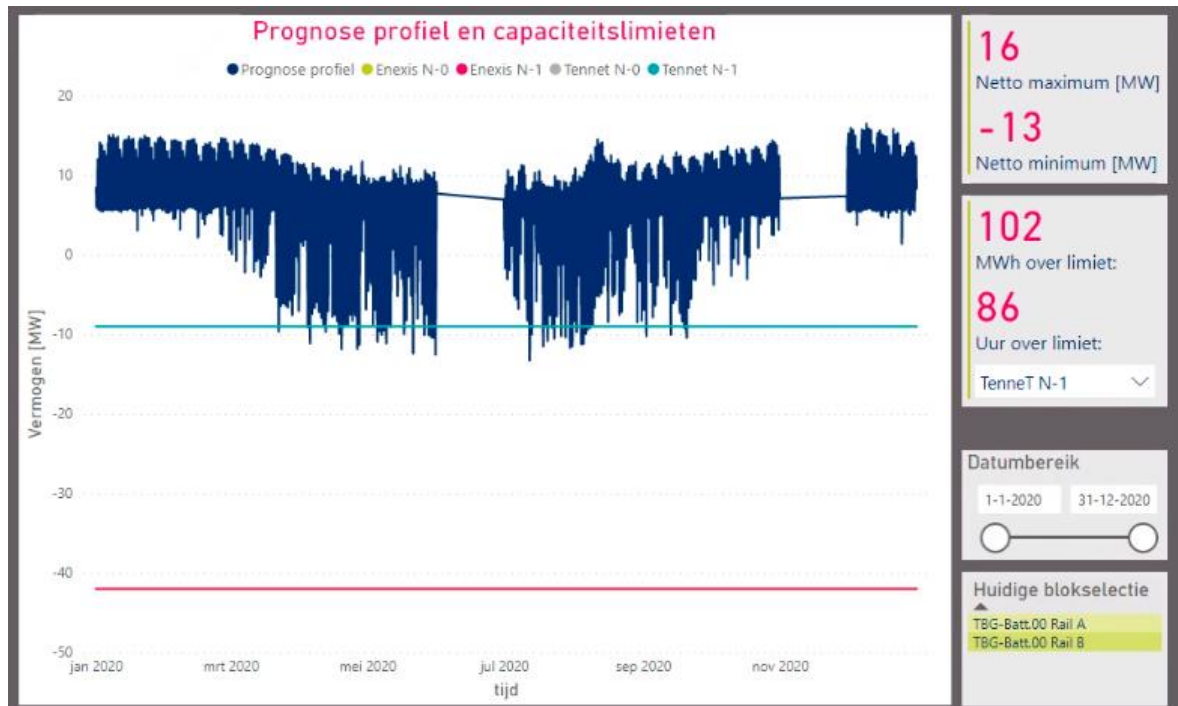
2.2 Ontwikkeling beschikbare transportcapaciteit

Het Enexis N-1 limiet ligt op 19 MVA en het Tennet N-1 limiet op 9 MVA. Op basis van de RES 1.0 terugkoppeling zou een limiet van 50 MVA voldoende moeten zijn voor het aansluiten van alle toekomstige opwek klanten. Enexis is momenteel bezig om een 10kV installatie te vervangen waarmee het Enexis N-1 limiet toeneemt met 23 MVA tot 42 MVA.

Verhoging van het Tennet uitwisselingslimiet is afhankelijk van de ontwikkelingen op het 380/110kV koppelpunt bij Hengelo en van het upgraden van het 110kV netwerk. Naar verwachting zal de netuitbreiding van het HS net rondom Tubbergen pas na 2026 gereed zijn.

2.3 Ontwikkeling gevraagde transportcapaciteit 2022

Enexis heeft momenteel 7 MVA aan goedgekeurde offertes waarvan de aansluitingen van de klanten in aanleg zijn. Deze aansluitingen worden allen uiterlijk in 2022 gerealiseerd en in bedrijf genomen. Uitgaande van deze additionele invoeding ziet het belastingspatroon in 2022 eruit zoals weergegeven in Figuur 2.

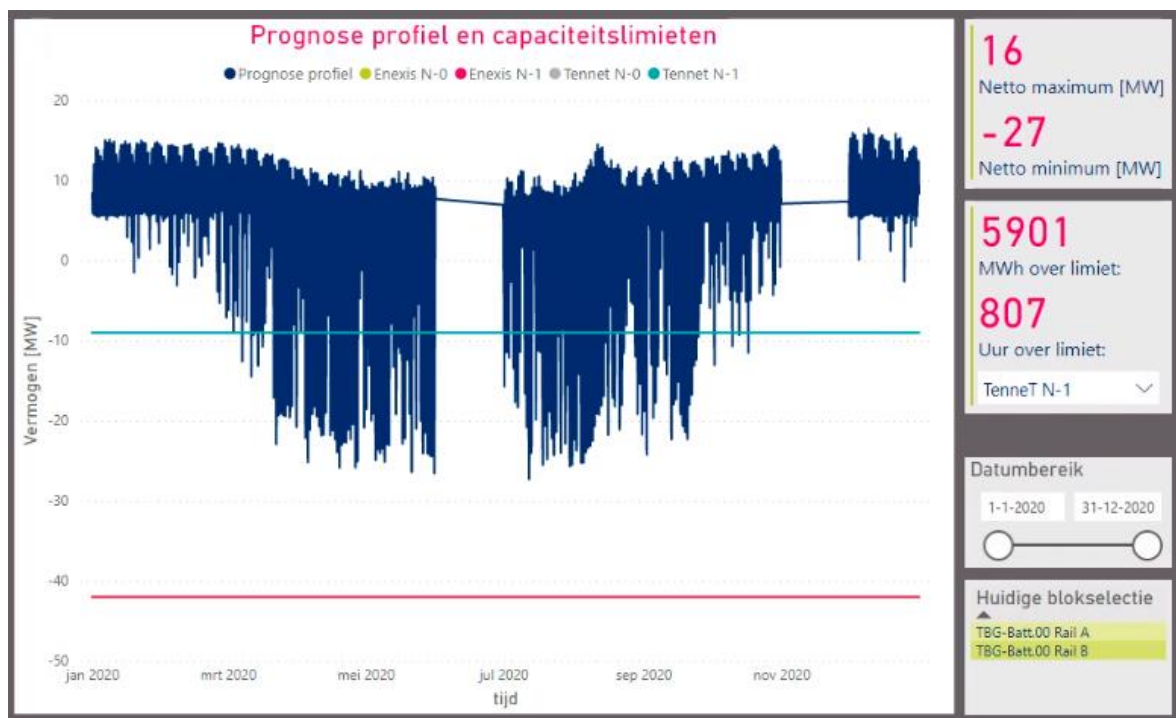
Figuur 2 - Belasting in 2022 (gemeten waardes 2020 + alle reeds in opdracht gegeven aansluitingen)

Gedurende een groot gedeelte van het jaar zijn de meetwaardes negatief, wat een netto opwek weerspiegelt. De stroomrichting is dan van het net van Enexis richting TenneT. Naar verwachting wordt de maximale transportcapaciteit, begrensd door de opweklimiet TenneT N-1 (de lichtblauwe lijn) overschreden. Er is sprake van fysieke congestie op basis van meetwaardes 2020, met daarbij opgeteld alle aangevane verplichtingen vanwege opdrachten van klanten.

2.4 Ontwikkeling gevraagde transportcapaciteit 2023 en verder

Bij Enexis is in dit netgedeelte voor een totaal vermogen van 20 MVA aan initiatieven voor duurzame opwekkers bekend.

Op grond hiervan kan geconstateerd worden dat de omvang van het knelpunt op HS/MS-station Tubbergen de komende jaren nog verder toeneemt. Onderstaande figuur geeft de verwachte belasting in 2023 en verder weer als Enexis alle bekende initiatieven aansluit. De precieze inbedrijfname datum van deze initiatieven is nog niet bekend. Figuur 3 schetst een beeld van de belasting als deze initiatieven in de periode 2023 en later allemaal zouden worden aangesloten.

Figuur 3 - Verwachte belasting 2023 en verder (meetwaardes 2020, alle opdrachten en bekende initiatieven)

Zoals in Figuur 3 te zien is, worden in deze situatie de limiet van TennaT en de N-1 limiet van Enexis overschreden. De meest beperkende, TennaT limiet van 9 MVA zou dan met 18 MVA worden overschreden. Dit komt neer op een overschreiding van 200% van de veilige transportcapaciteit.

De 20 MVA aan initiatieven zijn afkomstig van 62 klanten. Daarvan zijn 2 klanten geïnteresseerd in een aansluiting > 1 MVA, met een totaal vermogen van 3 MVA.

2.5 Duur structurele congestie

Verwacht wordt dat de congestie start in 2021 en pas na 2026 opgelost gaat worden. De verwachte duur van structurele congestie is derhalve minimaal 6 jaar. De totale energie boven de minimale terugleverlimiet loopt op tot 5901 MWh per jaar.

Jaar	Hoeveelheid verwachte congestie [MWh]
2021	0
2022	102
2023	5901
2024	5901
2025	5901
2026	5901
2027	0
2028	0
2029	0

Tabel 1 – Jaarlijks verwachte hoeveelheid MWh congestie

2.6 Net- en bedrijfsvoeringstechnische mogelijkheden

Congestie management kan enkel worden toegepast als hiervoor voldoende bedrijfsvoeringstechnische mogelijkheden zijn. Dit houdt onder andere in dat de congestie in de operationele voorbereiding voldoende voorspelbaar moet zijn, dat het netgebruik van alle relevante afnemers op afstand inzichtelijk moet zijn, dat congestie management in de operationele bedrijfsvoering geen onacceptabel risico oplevert voor de leveringszekerheid, en dat in een situatie dat het afroepen van aangeslotenen om de congestie op te lossen niet werkt, er andere middelen zijn om het netgebruik te reduceren binnen de operationele veiligheidsgrenzen.

Het netdeel wordt bewaakt vanuit het bedrijfsvoeringscentrum van Enexis in Zwolle. Voor toepassing van congestie management is het noodzakelijk dat alle knooppunten in het net alsmede alle afnemers die aan congestie management kunnen of moeten bijdragen, op afstand worden bewaakt en kunnen worden bediend. Dit is een vereiste om een veilige en betrouwbare bedrijfsvoering te waarborgen, niet alleen bij toepassing van congestie management maar ook wanneer het netgebruik van afnemers tijdens toepassing van congestie management anders is dan voorzien of afgesproken.

Klanten

In het netdeel van station Tubbergen is sprake van 69 grootzakelijke klanten met teruglevering. Het totale terugleververmogen betreft 16,6 MW. Van deze klanten zijn 51 klanten reeds aangesloten en 18 klanten hebben al opdracht gegeven tot realisatie van een aansluiting. Hiervan is 1 klanten voorzien van distributie automatisering (DA). Het betreft hier productievermogen op basis van zon.

Alle toekomstige klanten met een aansluiting groter en gelijk dan 1750kVA met terugleververmogen zal Enexis aansluiten via distributie automatisering.

Net

Het huidige station Tubbergen bestaat uit één MS blok met 9 velden. Op het blok zijn geen velden op afstand bedienbaar en bewaakbaar. Daarmee is in 2022 in totaal 0% van de MS velden in het station Tubbergen op afstand bedienbaar en bewaakbaar.

Het MS-net (MS-T en MS-D) in Tubbergen bevat 917 vermogen en lastschakelaars op netknooppunten. Van al deze vermogensschakelaars is 39 op afstand bedienbaar en bewaakbaar. De reden daarvan is dat de uitrol van automatisering van de netten van Enexis zich geconcentreerd heeft in de steden. Het gebied rondom station Tubbergen bestaat uit de plaats Tubbergen en het buitengebied. De aanwezige MS stations zijn bovendien ongeschikt om aan te passen om deze op afstand bewaakbaar en bedienbaar te maken.

Het vervangen van de 9 MS velden in het station Tubbergen en het vervangen van alle schakelinstallaties in dit netdeel om deze op afstand bewaakbaar en bestuurbaar te maken, vergt een investering van ongeveer 5 miljoen EUR met een doorlooptijd van meerdere jaren.

Conclusie

In netgedeeltes met gecombineerde opwek en afname is een op afstand bedienbaar en bewaakbaar net een randvoorwaarde voor congestie management. Immers, als bijvoorbeeld een afnemer om allerlei redenen minder gaat afnemen en alle opwekkers blijven conform hun transportprognose produceren, dan kan dit leiden tot overbelasting op het netknooppunt waar al deze stromen samenkomen. Zonder op afstand bediening en bewaking in het net wordt dit voor een netbeheerder pas zichtbaar bij uitschakeling van overbelaste netgedeeltes. Bediening en bewakingsmogelijkheden in het net zijn randvoorwaardelijk voor het waarborgen van de veiligheid en betrouwbaarheid van het net als de capaciteit van de aangesloten opwekkers (veel) groter is dan de transportcapaciteit van het net.

Op dit moment zijn niet alle installaties van klanten met een teruglevering bewaakbaar en bedienbaar op afstand. Ook zijn de mogelijkheden voor bewaking en bediening op afstand van de netknooppunten slechts minimaal of geheel niet aanwezig. Het netdeel Tubbergen beschikt daarmee over onvoldoende bedrijfsvoeringstechnische mogelijkheden om congestie management te kunnen toepassen.

Op basis van deze technische analyse kan geconcludeerd worden dat congestie gebied Tubbergen niet voldoet aan de net- en bedrijfsvoeringstechnische voorwaarden voor de toepassing van congestie management. Er worden geen kortsluit- of spanningsproblemen verwacht. Bedienings- en bewakingsmogelijkheden in het net zijn echter onvoldoende aanwezig.

3 Markt analyse

Dit hoofdstuk geeft inzicht in de mogelijkheden tot het toepassen van congestie management in het gebied van het netdeel. In dit gebied is een inventarisatie uitgevoerd van de aangeslotenen en marktpartijen die binnen dit congestiegebied verwacht worden bij te kunnen dragen aan congestie management. Om met voldoende zekerheid in te kunnen schatten of aangeslotenen bij kunnen dragen aan congestie management wordt in ieder geval rekening gehouden met:

- het onderscheid tussen de partijen die verplicht kunnen worden om biedingen uit te brengen en partijen die geen verplichting kennen (artikel 9.9 uit de Netcode elektriciteit)
- het kunnen beschikken over de individuele transportprognoses en meetdata van de desbetreffende aangeslotenen voor de verificatie van biedingen
- de beschikbaarheid van regelbaar vermogen ten tijde van de fysieke congestie

Gezien de samenstelling van de populatie grootverbruikers hanteert Enexis de grens voor het indienen van transportprognoses (> 1MW klanten) om voldoende aanbod van vermogen en afdoende marktwerking te kunnen waarborgen.

Op basis van de inventarisatie die Enexis heeft uitgevoerd wordt in dit hoofdstuk verder ingegaan of de beschikbare markt ook geschikt is om de verwachte congestieproblematiek op te lossen.

3.1 Voldoende aantal deelnemers

De congestie in het netdeel van Tubbergen wordt veroorzaakt door duurzame opwekkers. Conform de netcode zijn duurzame opwekkers vrijgesteld van de verplichting tot deelname aan congestie management. In principe kan Enexis bilaterale contracten afsluiten met duurzame opwekkers voor deelname aan congestie management. Maar bilaterale privaatrechtelijke afspraken met klanten zijn ondergeschikt aan publiekrechtelijke uitgangspunten dus die route biedt onvoldoende zekerheden om wettelijke verplichtingen na te komen qua betrouwbaarheid en veiligheid van netten. Daarom stelt Enexis een mogelijkheid tot verplichting van deelname als voorwaarde voor het toepassen van congestie management.

Congestie management werkt enkel als er een redelijke balans bestaat tussen de omvang van de transporten die door het net gefaciliteerd kunnen worden en de omvang van de transporten die moeten worden weggeregeld. Wanneer de transportcapaciteit dusdanig 'krap' is dat een aanzienlijk deel van de transporten zal moeten worden geweigerd, zal congestie management niet kunnen werken. Er wordt dan een zodanig groot beroep gedaan op alle aangeslotenen om bij te dragen aan het oplossen van de congestie dat betwijfeld kan worden of congestie management doelmatig kan worden ingezet.

Congestie management komt daarom alleen in beeld als de transportvraag het beschikbare transportvermogen overschrijdt met ten hoogste 20%, zoals ook is beschreven in een wijzigingsvoorstel voor de Netcode Elektriciteit, dat op dit moment in behandeling is bij de

Autoriteit Consument & Markt. Daarboven wordt congestiemanagement niet als werkbare oplossing beschouwd ('20% criterium voor de omvang van de transportbeperking'). De congestie in het netdeel Tubbergen voldoet niet aan dit criterium. Toewijzing van alle nu bekende, nieuwe aanvragen leidt namelijk tot overschrijdingen van meer dan 200% boven de veilige transportcapaciteit.

Als tweede noodzakelijke voorwaarde voor toepassing van congestiemanagement geldt dat voldoende aangeslotenen kunnen bijdragen aan het oplossen voor congestiemanagement. Als ondergrens geldt hierbij dat voor elke MW met congestiemanagement op te lossen transportbeperking, ten minste 2 MW aan relevante afname of invoeding in de biedladder voor de netbeheerder beschikbaar moet zijn ('50% criterium voor de omvang van de biedladder'). Vermogen dat uitgesloten is van deelname aan congestiemanagement, is per definitie niet op de biedladder beschikbaar en wordt daarom niet meegerekend bij de relevante afname of invoeding. In het netdeel is geen capaciteit beschikbaar op de biedladder.

De congestie in het netdeel van Tubbergen wordt veroorzaakt door productie-installaties op basis van duurzame energie. Conform artikel 9.9 Netcode Elektriciteit zijn duurzame opwekkers vrijgesteld van de verplichting tot deelname aan congestiemanagement. Daarmee wordt niet voldaan aan dit criterium.

3.2 Voldoende marktwerking

Voor het realiseren van een markt voor congestiemanagement zal het marktaandeel van elk van de partijen in het netdeel die hieraan deelnemen, zodanig moeten zijn dat er geen sprake is van 'marktmacht'. Als vereenvoudigde toets geldt hiervoor dat wanneer de drie grootste aangeslotenen, of de drie grootste partijen die cumulatieve biedingen namens een groep aangeslotenen verrichten, niet zouden worden afgeroepen, er voldoende biedingen op de biedladder resterend om door afroep hiervan de transportbeperking op te lossen ('criterium voor het aantal afnemers op de biedladder').

Indien congestiemanagement wordt toegepast en alle initiatieven voor nieuwe duurzame elektriciteitsproductie worden gerealiseerd, is geen sprake van partijen die in de markt voor congestiemanagement zouden kunnen deelnemen. Vanwege het ontbreken van partijen die deel kunnen nemen aan congestiemanagement is er ook geen voldoende marktwerking.

3.3 Conclusie

Uit de marktanalyse blijkt dat niet voldaan wordt aan het 20% criterium voor de omvang van de transportbeperking en het 50% criterium voor de omvang van de biedladder. Omdat er geen deelnemers zijn die Enexis kan verplichten om deel te nemen aan congestiemanagement, wordt ook niet voldaan aan het criterium voor het aantal afnemers op de biedladder.

Congestiemanagement is dus niet mogelijk omdat er geen deelnemers zijn die verplicht kunnen worden om deel te nemen aan congestiemanagement.

4 Eindconclusie

Toewijzing van nieuwe aanvragen leidt tot overschrijdingen van meer dan 200% boven de veilige transportcapaciteit. Op basis van het uitgevoerde onderzoek wordt geconcludeerd dat congestie management geen oplossing biedt voor de fysieke congestie in het netdeel Tubbergen. Hiervoor zijn de volgende redenen:

- Het uitvoeren van congestie management is bedrijfsvoeringstechnisch niet mogelijk. Er zijn onvoldoende bewaakbare en bedienbare knooppunten in het net om de verwachte overbelastingen te kunnen beheersen. Ook zijn nog niet alle aangesloten voorzien van distributie-automatisering.
- De verwachte duur van structurele congestie is langer dan vier jaar.
- Er zijn niet voldoende potentiële deelnemers voor congestie management.

4.1 Perspectief

De transportschaarste voor het netdeel Tubbergen is van tijdelijke aard. Het knelpunt bevindt zich in het net van TenneT. Verhoging van het Tennet uitwisselingslimiet is afhankelijk van de ontwikkelingen op het 380/110kV koppelpunt bij Hengelo en van het upgraden van het 110kV netwerk. Naar verwachting zal de netuitbreiding van het HS net rondom Tubbergen pas na 2026 gereed zijn.

De energietransitie vraagt een aanzienlijke aanpassing van het elektriciteitsnet in Nederland. De doorlooptijd voor de realisatie van nieuwe hoogspanningstations en/of andere hoogspanningsinfrastructuur is evenwel aanzienlijk, onder andere vanwege de hiertoe noodzakelijk planologische inpassingsprocedures. Op dit moment is het niet bekend wanneer er exact capaciteitsverhoging voor het station Tubbergen mogelijk is.

In de tussenliggende periode zijn er andere ontwikkelingen die kunnen zorgen voor extra transportruimte in het netdeel Tubbergen. Vanaf 1 januari 2021 is de AMvB betreffende de N-1 voor het hoogspanningsnetwerk van kracht. Deze AMvB maatregel gaat op basis van de huidige informatie van Tennet voor het netdeel Tubbergen geen extra transportruimte opleveren.

Ook is een wijzigingsvoorstel voor de Netcode Elektriciteit in behandeling bij de Autoriteit Consument & Markt dat de toepasingsmogelijkheden van congestie management in de elektriciteitsnetten van regionale netbeheerders vergroot. Na inwerkingtreding van deze codewijziging zal de toepassing van congestie management in het netdeel Tubbergen opnieuw beoordeeld worden volgens de dan geldende tekst van de Netcode Elektriciteit. Wellicht zal dit leiden tot extra transportruimte voor een gedeelte van de nieuwe initiatieven.

5 Begrippenlijst

DA: De afkorting van Distributie Automatisering. Met distributie automatisering wordt bedoeld het op afstand kunnen bedienen en bewaken van MS stations en schakelaars

HS: Hoogspanning, een benaming van het spanningsniveau van 50.000 Volt en hoger. De gebruikelijke spanningsniveaus in Nederland zijn 50, 110, 150, 220 en 380 kV

MS: Middenspanning, een benaming van het spanningsniveau variërend van 1.000 Volt tot 50.000 Volt. Bij Enexis zijn de meest voorkomende spanningsniveaus 10.000 en 20.000 Volt

MS-D: Middenspanning distributienet. Het netgedeelte waar transformatorhuisjes in zijn opgenomen, bedoeld voor lokale verdeling van stroom

MS-T: Middenspanning transportnet. Het netgedeelte voor de regionale transport van stroom op MS niveau, vanaf het onderstation naar het MS-D net

N-0: De benaming N-0 wordt gebruikt voor een netgedeelte dat enkelvoudig is uitgelegd. Dit betekent dat iedere storing leidt tot uitval bij klanten

N-1: De benaming N-1 wordt gebruikt voor redundante netgedeeltes, die voldoen aan het wettelijke criterium van een enkelvoudige storingsreserve. Een enkelvoudige storing leidt niet tot uitval bij klanten

RES: Een van de afspraken in het Klimaatakkoord is dat 30 energieregio's in Nederland onderzoeken waar en hoe het best duurzame elektriciteit op land (wind en zon) opgewekt kan worden. In een Regionale Energiestrategie (RES) beschrijft elke energieregio zijn eigen keuzes.